

FALSZ (477) *sb m*

N i A sg fałsz (138), fãłsz (96); fałsz *BierEz* (2), *OpecŻyw*, *KromRozm I* (2), *MurzHist* (4), *MurzHistSekl*, *KromRozm II*, *KromRozm III* (2), *LubPs* (13), *GroicPorz* (2), *RejWiz* (13), *UstPraw* (3), *KochZuz* (2), *OrzRozm* (2), *BielKron* (3), *OrzQuin* (4), *SarnUzn* (2), *RejAp* (6), *GórnDworz* (2), *BiałKat*, *RejZwierc* (4), *WujJud* (7), *WujJudConf*, *PaprPan* (2), *ModrzBaz* (8), *KochPs* (5), *GórnRozm*, *RybGęśli*, *SiebRozmyśl*, *też RejPs* (2); fãłsz *RejPosWiecz*² (2), *RejPosWiecz*³, *BudNT* (6), *CzechEp* (6), *NiemObr*, *KochMRot*, *ReszPrz* (5), *ArtKanc* (2), *Phil* (2), *GrabowSet* (5), *WyprPl*, *LatHar*, *WujNT* (3), *SarnStat* (8), *PowodPr* (2), *SkarKaz* (8), *CzahTr* (2), *GosłCast* (3), *KlonWor* (2); fałsz : fãłsz *MurzNT* (1 : 1), *KrowObr* (14 : 1), *BibRadz* (1 : 1), *Mącz* (10 : 1), *RejPos* (5 : 2), *GrzegŚm* (3 : 1), *BudBib* (1 : 3), *CzechRozm* (1 : 7), *SkarJedn* (3 : 6), *SkarŻyw* (1 : 5). ◊ *W* pozostałych formach fãłsz- (117), fałsz- (112); fãłsz- *BierEz*, *RejRozpr*, *BudBib*, *BiałKaz*, *BudNT* (23), *KochDryas*, *CzechEp* (7), *KochFr*, *GórnRozm* (3), *KochMRot*, *ReszPrz*, *BielSjem*, *KochPieś* (2), *BielRozm*, *KochWr*, *GostGosp* (3), *Phil*, *GórnTroas* (2), *GrabowSet* (5), *WysKaz*, *PowodPr* (2), *SkarKaz* (5), *CzahTr*, *GosłCast* (3), *SkarKazSej*, *KlonWor* (3); fałsz- *KromRozm I* (3), *MursHist* (2), *BielKom*, *LubPs* (9), *GroicPorz*, *KrowObr*, *RejWiz* (8), *Leop*, *UstPraw* (4), *KochZuz*, *RejZwierc*, *OrzRozm* (2), *BielKron*, *Mącz* (9), *OrzQuin* (4), *RejAp* (16), *RejPos* (3), *BielSat*, *GrzegŚm* (2), *KuczbKat*, *WujJud* (11), *WujJudConf*, *PaprPan*, *ModrzBaz* (2), *MWilkhHist*, *NiemObr*, *PudłFr*; fãłsz- : fałsz- *GórnDworz* (1 : 3), *RejZwierc* (1 : 3), *CzechRozm* (2 : 1), *SkarJedn* (4 : 2), *KochPs* (2 : 2), *SkarŻyw* (7 : 3), *ArtKanc* (4 : 3), *LatHar* (1 : 3), *WujNT* (6 : 1), *SarnStat* (16 : 1).

sg *N* fałsz (142). ◊ *G* fałszu (95). ◊ *D* fałszu (4) *LubPs*, *BiałKaz*, *SkarJedn*, *GosłCast*, fałszowi (2) *KromRozm I*, *RejZwierc*. ◊ *A* fałsz (102). ◊ *I* fałsz(e)m (57). ◊ *L* fałszu (13). ◊ *pl N* fałsze (15). ◊ *G* fałszów (21); -ów (2), -(o)w (19). ◊ *D* fałszóm (5); -óm (1), -(o)m (4). ◊ *A* fałsze (18). ◊ *I* fałszami (2). ◊ *L* fałsz(o)ch (1).

Sł stp, *Cn* notuje, *Linde XVI – XVIII w.*

1. Nieprawda, kłamstwo, fałszywe mniemanie, zdanie, nauka; herezja; *falsum Mącz*, *Modrz*, *Cn*; *falsitas Modrz*, *Cn*; *fictio*, *mendacium Mącz*; *menda Calep*; *fallaciloquentia Cn* (313) : Nie koźdemu trzebá wierzyć/ Choćia vmie cudnie mowić: Boć to bárzo częłto bywa/ Pod łłowy fie fãłz przykrywa. *BierEz Nv*, *I2v*; *OpecŻyw* 119; *MiechGlab nlb* 29; *SeklWyzn G*, *g2*; á iefly by to iedno kxieźey rołkazał pożywać tedyby laykowie nie niemiely do tego łacramentu/ ale to iefł haniebny fałz/ bo pan Chriftus nieiedno za kxieźą ale zanas wźifłtki vmarł *SeklKat Y2v*, *Y4*; (*did*) Pleban funnieniu leź zadał. (–) Niemátay łama zła żono Dawno twoy fals obaczono. *RejKup L*; *MurzHist Cv*, *C4*, *G3*, *Vv*; *MurzNT* 61; *KromRozm III O8v*; Ięzyk ich ludzi záraża fãłżem ná wźe łtrony *LubPs B4v*, *B4 marg*, *D2 marg*, *H2v*, *I4v marg*, *Ov*, *aa6v*; *GroicPorz y4*; Abowiem iefli ták iefł iż niedołić wierzyć [...] tedyć tho mułi być fãłż/ co Kryłtus powiedział/ ktho vwierzy/ a okrci fię/ będzie zbáwion *KrowObr* 58, 58, 58V [5 r.], 215, 224 [2 r.], 229v; *RejWiz 2v marg*, *Cc5v*; *UstPraw B2*, *C3v*; *KochZuz A4v*; *OrzRozm E2*; *BielKron* 186; *Deesse aliquam partem et superare mendosum est*, Gdy niedołtáye czego/ álbo też bywa názybt przidano tám fãłż yełt. *Mącz* 215d; *Emendare*, *Dobrze*/ niepochybnie/ króm fãłżu. *Mącz* 216a, 117a, 127c, 141c, 178c, 250b; *OrzQuin L4v*, *Aa2v*, *Aa4v*; *SarnUzn E2v*, *G6v*; A by chociał o tim piłmá przywodzić iáko nigdj nie iefł ználezion fãłż w vłciech iego/ łnadźby y pápiru y

piorká nie sftáło. *RejAp* 42, 30, 78, 82v, 92v, 146v (8); *RejPos* 340; Fałz to iest wielki / áby Turcy deptáli fwiátolci ciáá P. Kriřtułowego *RejPosWiecz*² 95 marg; *BiałKat* 253v; Co wżyřtko iest fałz/ á iáwne řzyderřtvo zmyřlenia Antykryřtowego *GrzegřSm* A4v, A3 [2 r.], 29; fámi řie potym ku onemu fałzowi przyználi/ y wnet byli řkazáni ná řmierć *RejZwierc* 202; Heretici piřmo boże obćináią/ y do niego řwe fałze przidawáią. *WujJud* 29 marg, A6v, 248v [2 r.], 260, Mm2; *WujJudConf* 213v; mowili teź řłowo imieniem moiem fałzu/ ktorego nie rořkazałem iym [y mówili řłowo imieniem moim fałzywie *Wuj*] *BudBib Ier* 29/23, 4.Reg 9/12, *Ier* 20/6, 29/21; Ale iź to wżyřtko fałz iest: řá bábie/ řłupie/ y řprořne báfni: przetoź teź iuź v wierynych plácu řadnego nie máią. *CzechRozm* 221v, 167, 233; *ModrzBaz* 30; A iákoź ten fałz řtác moźe/ ktorym powiádaią iź Piotr. S. pogáńřtwá nigdy nie wćzył *SkarJedn* 95; Tákze w Philippopolu/ wielgifię [ř] poczet Biřkupow z iáchał/ ále iáko wojřko bez Hetmáná poráźony niewierynořciá y fałz fałzem kácerřkim zořtał. *SkarJedn* 145, 96, 97, 145, 165, 247 (11); *KochPs* 169; oni co zmartwychwřtanie Chryřtułowe prawdziwe/ y od ich řtraźy wyznáne/ pieryńdzmi fałz kupuiác/ zágářić vřilowali *Skarřyw* 80; teraz řię iuź pokaźe/ y zárez řię chyřtořć/ zdrádá/ kłámřtvo/ y niezboźnořć Heretycka/ ktorá oni řwego fałzu/ wnáuce miářto cudow podpieryáią/ odkryie. *Skarřyw* 389, 198, 203, 373, 374, 391 (10); *CzechEp* 81, 84 [2 r.]; Chćac tedy ludźie tym mocniey powiázác/ ze trzech fałzow iednę nieprawdę řkrećił *ReszPrz* 38, 39, 68; Niech to znáią prawdziwi/ ze fałzu nie lubiřz/ Y owřzem co ji řieią rad ty řrodze gubiřz. *PudřFr* 26; Rořprořz Pánie te vřtá zdrádá nápełnione/ ięzyki wielomowne fałzem zárezone *ArtKanc* Q3; *GórnRozm* H2; *Calep* 903a; *Phil* F4; *GórnTroas* 57; *GrabowSet* B3v [2 r.], H3v, I3v, R2v; Iuź ia wierzę tobie/ Bo namniery nie przyřtoi fałz twoiery ołobie. *WyprPl* B4v; *RybGęřli* C2; Biblia Kátholicka nie ma w řobie fałzu řadnego. *WujNT przedm* 5 marg, *Act* 21/24; *WysKaz* 19; A iestliby teź řtroná zádawáiąca iemu fałz/ nie dowiodłá tego: ma bydź řkazána *SarnStat* 1161, 517, 1161, 1280; *SiebRozmyřl* C; *SkarKaz* 156a, 208b [2 r.], 241b, 243a [2 r.], 418a (11); *CzahTr* Kv; POtwarzy řprořna [...] Mowá twá hoyná/ Fałz przykry złóćiřz. *GořCast* 75, 70.

W przeciwwstawieniach: »fałz ... prawda (67), sprawiedliwořć« (68): będye dořwyatřřfono cořcye powiedali iestli prawda albo fałz *Histřóz* C2v; A práwieř řobie vpodobał/ wierycy fałz á niřzli prawdę *RejPs* 78; *RejKup* Dv; *KromRozm I* D2, Fv, L2v; *MurzHist* C3v; *MurzHistSekl* ktv; *MurzNT* 31; Przimowká ná ludzi co wzgárdziwřzy prawdę řłowá Boźego/ fałz miedzi ludźmi řieią. *LubPs* B3v marg; Vmiłowałeř wyerycy złóć niź bráterřká miłořć/ Záwřzdy wierycy fałz powyedác á niź řpráwiedliwořć Wřlyřtko tve kochánye było mowić zdradne řłowá *LubPs* N5, bb; *RejWiz* 2v; *OrzRozm* E2, P4v; Dijudicare et distinguere vera a falsis, Fálz od prawdy odáđzić ý rozeznác. *Mącz* 416a, 32b, 139c, 196d, 333b, 416b; *OrzQuin* L3v; *GórnDworz* Aa4, Ff4; *RejPos* 190v; *RejZwierc* B, 83 [2 r.]; *WujJud kt*, B2, 1; *BudBib* 4.Esdr 14/16; rozumiem że wierycy prawdziwe Boźey ániřz řzátáńřkiemu fałzu wierząc tey prawdziwey wiery nářłáďowác będyerie *BiałKaz* H; *BudNT przedm* b8, c4; záwřzdy iáwne błáď błáďem/ fałz fałzem/ á prawdę teź prawdą/ nie folguiác w tym nikomu/ názywáycie. *CzechRozm* A8, 18v, 39; *PaprPan* O2; *ModrzBaz* 30; Ieden tylo prawdę ma y mowi/ á inni wřzyřcy fałz przynořzą y matáią. *SkarJedn* 39; *Skarřyw* 301, 364; Niegódzi řię ták powiáďac Z řczerey prawdy fałzu dźiáłac. *MWilkhist* D3; Przetoź kędy tá prawdá iest á kędy teź iest fałz/ chcemyli wiedzic *CzechEp* 360, *2, 5 [3 r.], 46, 57, 95, 105, 108; tyle wymowić moģe/ ile ku okazaniu

prawdy/ á zgánieniu fáłżu iest potrzebá. *NiemObr* 26; Bo prawdá iest iedná/ fáłż rozmáity *ReszPrz* 15, 99; *KochPieś* 29; *GrabowSet* H3v; *WujNT* 726; nietylko grzech, ále y bluźniérftwo wielkie iest, nádáremno brác Imię Boże: á prawdą wieczną nieprawdy y fáłżu podpierać. *SarnStat* 710; *PowodPr* 48 [3 r.]; Prawdzie zaś niędoftanie przeciw fáłżu mocy/ Która kłámftwo nietrwálé síłą swoią tłoczy. Niechże lichy prośćinká/ fwą prawdę vdáie/ A bogáty fwe fáłże/ wnet prawdá zá iáie. *GosłCast* 70; *SkarKazSej* 678b.

Zwroty: »fálsz mowić (a. mawiać)« = *kłamać* [szyk zmienny] (11): *WróbŻołt* Q5; przeciw fprawyedliwemu fáłż mowić vmyeyá *LubPs* H2v, O3v; *BibRadz Iob* 13/7; *BudNT* 1.Tim 1/13; *CzechRozm* 18v; Záprawdę y ten ktory fáłż mowi/ y ten ktory nieprawdę/ nic inego nieczyni/ iedno że ono oczem mowi ináčzey fie w łobie ma. *ModrzBaz* 61, 60v; *KochMRot* Bv; *Dziewiąte*, Fáłżu nie mawiały. *ArtKanc* M3, M4v.

»fálszem narabiać (a. robić)« [szyk zmienny] (8): *Confessionifte* fáłżem nárábíaią. *WujJud* 36v *marg*, 226 *marg*, L13v, Mm5v; *Mieyfća* w mym domu nie zágrzeie/ Kto fáłżem robi/ téy nádzieie *Kłámćá* niech będzie/ że z méy łtrony Niéma być nigdy powážony. *KochPs* 150; *LatHar* +5, 128, 695.

»fálsz (o)powiedać (a. powiedzieć)« [szyk zmienny] (7): Ktorych vftá nye mogą nic wyęcey powyedzyeć/ Iedno fáłż á próżności *LubPs* ee6, N5; Ty słowá należą ná ony proroki ktorzy fáłż opowiedáli. *BibRadz I* 398c *marg*; *GórnDworz* Aa4; *RejPosWiecz*³ 96v; A ták ieflic łyczkę zádádzą á będzie to z twej przyczyny/ winuyże łam łiebie/ á niekłádź winy ná tego ktoryć ią záda/ ále ná łiebie łámego/ ktoryś fáłż powiedział. *ModrzBaz* 60v; *ArtKanc* Q3.

»łwiadczyć fálsz« [szyk zmienny] (3): *ArtKanc* M6v; *LatHar* 113; Bo vrzędem łwiadczyć fáłż, iest wíętfzy delict niż proftá ofobą *SarnStat* 710.

»fálsz twirdzić« (1) : *Wyelki* á nyeznošny fáłż przeciw mnie twirdzili *LubPs* I3v.

Wyrażenia: »jawný fálsz« [szyk 6 : 2] (8): Otoż dáry Boże w kim háńbić/ á co inego iest/ iedno prawdę w fáłż iáwny przeciwko Duchowi łwiętemu obráć *OrzRozm* P4v; *OrzQuin* Kv, L2v; *RejZwierc* 258v; to iáwny fáłż/ co powiedácie *WujJud* 91v, 36v, 90; *WujJudConf* 42.

»fálsz kacerski, heretycki« [szyk 2 : 1] (2 : 1): *SkarJedn* 145; do tego heretické fáłże y plotki ich brzydliwé przyfzły/ iż twirdzić y piłác [...] łmieią: iakoby y duřzá z ćiałem vmierác miałá *SkarŻyw* A4; Lecż gdy wyznawamy/ ifz z Pánný národził fię y práwy człek/ iáko z człeká: y prawy Bog ten ktory fię przedwiećnie z Oycá iako Bog z Bogá rodzi/ wřzytki fáłże kácerské potępiamy: á fundáment wiáry práwowieřney łnuiem *SkarŻyw* 358.

»okrutny fálsz« [szyk 1 : 1] (2): *SeklWyzn* a2v; Ráćźże [...] fáłż okrutny złego Antykryftá zburzyć *ArtKanc* K19v.

»omyłny fálsz« (1): záfwićiągnienie wiátrów [możemy rozumieć] záfwićiągnienie tych łtráchów á tych omyłnych fáłżów/ áby nie łzkodzili [!] wiernym Páńłkim *RejAp* 65.

»srogi fálsz« (1): A thám iefczće poczał záflepiác y zágłufzáć onego człowieká niewinnego iego/ łrogim fáłżem łwoim. *RejPos* 205v.

»szczery fálsz« (5): *SeklKat* F3, Y3; a to łzczery fáłż/ czego kołciół rzymłki nauczá *MurzHist* T3; *Aperte falsum*, *Szcziry fáłż*/ yáwna łełz. *Mącz* 278d; *OrzQuin* I3.

Szeregi: »błąd, (a, i) fałsz« [szyk 8 : 7] (15): Boć prawdá prawdzye nye yeft przeciwna/ ále bład á fáłz prawdzye. *KromRozm I* Fv, K2v; *KromRozm II* s3; *KromRozm III* C2; Abowiemby thym obyztáiem były pogáńskie y żydowkie dziewice Zbáwione/ co ieft iáwny bład y fáłz. *KrowObr* 148v; *OrzRozm* K3v; *GórnDworz* L12; *RejAp* 77v; W którym lie fáłze y błędy tey to Confelsiey poproftu pokázuią/ á prawdá iednego Powfzechnego Kościoła Rzymfkiego lámá lie broni. *WujJud kt*, 1; *CzechRozm* 17v, 39, 265; Menda – Bład, fałs. *Calep* 651b; *WujNT* 748.

»heretyctwo i fałsz« (1): A te niezgody/ rozerwánia/ y fekty/ pewnym też fá znákiem Heretyctwá y fáłzu/ y przekłētey Synágoty Izátańfkiey. *SkarJedn* 21.

»fałsz i (a, abo, ani) kłámstwo (a. kłamanie)« [szyk 5 : 3] (8): ięzik twoy składał zdrady. To ieft Mowi też fałz y kłámstwo. *WróbŻolt* Q5; Godne vczyń vftá moye k twey prawdy wyznányu/ Aby k fáłfu nye przyftály ábo ku kłámányu *LubPs* bb, ee5v; *KrowObr* 35v; *RejAp* 186v; brzydząc fię kłámstwem y fáłzem. *GórnRozm* K4; *LatHar* 118; *WujNT* 748.

»fałsz i łęź« (1): Niebrzydźiły fię Rzymfkie vfyz temi słowy fáłz y łęź. *ModrzBaz* 60v.

»fałsz i matactwo« (1): I to wfzytko fáłz/ y máctwo/ coście kolwiek [...] nápiáli *KrowObr* 188.

»fałsz, (a, i) nieprawda« [szyk 8 : 2] (10): *KromRozm I* D2; *LubPs* O3v; to ieft od oycá Dijablá/ fáłz y nieprawdá fmyfloná *KrowObr* 223; *RejWiz* 174; *RejPos* 23v; *RejPosWiecz*³ 96v; Myć tedy Kanonu *Miffae* [...] przeciwko wálfzym nieprawdam y fáłzom nie przywodzimy *WujJud* 235; *ModrzBaz* 60v, 61; *SkarJedn* 46.

»fałsz a omylna nauka« (1): prześládowali Apofthoły s. [...] żeby ich fáłz á omylna náuká w cále záchowaná być moglá. *RejPos* 21v.

»fałsz a (ani) omylenie (a. omyłka, a. omylnóść)« (3): *RejAp* 14v; Gdyż poczcíwemu człowiekowi/ [...] nic piękniey nie przyftoi/ iedno gdy fáłz á omylnóść nie bywa ználezyona w vfciech iego. *RejPos* 251v [2 r.].

»fałsz i (abo) oszukanie« (2): W oštátnich Mándatach Dekálogu fwego/ ochrania Bog obrázy bliźnich nálfzych/ [...] w máiętnóści iego wfzyftkie około tego roznice pod fprawiedliwy bez żadnego fáłzu ábo ofzukánia fąd y wyświadczenie poddawáiąc. *PowodPr* 63; Nie odkrył fię fáłz y ofzukanie Rzymfkich bifikupow przez ták długi čás? *SkarKaz* 550a.

»potwarz i fałsz« (1): fromotne á pełne potwarzy y fáłfu kfyáfzki nápiłał. *KromRozm I* I4v.

»fałsz a rzecz zmyślona« (1): A gdyż [...] powiadaią aby rzeki Tanais/ wolha/ Dzwina z tich fię gor poczynały, to ieft Fałz á rzecz zmyślona. *MiechGlab* 61.

»fałsz a wymysł« (1): Słyfzałeś nie dawno/ iż gdy on Anyoł przepáści ná fwiáth fię poiáwił/ iż go ogárnał dym fáłzow á wymyflow iego iáko s piecá ogniftego/ ták iż nam był zácmił fłońce *RejAp* 94v.

»fałsz, (a, i) zdrada« [szyk 14 : 5] (19): wwárgach ich nic nienaydzie iedno fáłz á zdrádę. *RejPs* 87; Zdrády fáłz ná bliźnyego yuż zmyfla bez winy *LubPs* I4v, C2v, N5 marg, O marg; *KrowObr* 99v, 157v; *RejWiz* 174; *KochZuz* A3v; *Mqcz* 300b; fzczyry fáłz á zdrádá ieft/ to co w Kościele nie ieft. *OrzQuin* I3, L2; *RejPosWiecz*² 91v; *GrzegŚm* Av, 67; *WujJud* B3; *SkarŻyw* 600; *GrabowSet* B3v; *WujNT* 591.

a. *Błąd, omyłka (1)* : Ktemu/ że ięft [Statut] po Polfku przełożony/ bez fałszu (Iákóz da pan Bóg vmyflnie nicem nie zmylił) *SarnStat* *4.

2. *Oszustwo, fałszerstwo; impostura, stellionatus Mącz; vitium Modrz; falsificatio, falsitas, falsum JanStat (107)* : *ZapWar* 1537 nr 2494; *RejRozpr* H; *RejKup* Ev; Iáwnemu Liřtowi bywa wiárá daná/ ále ták ięfli fye ná nim fáłřz iáki nie okaże. A s tądże Liřty gdy do Sądu bywáią przyniesyone/ pilnie máią być obaczone y czytáne/ ięfli thám co niemáłř wykrobánego/ álbo między Linijámi piřánego. *GroicPorz* y3; A teź kupna nie dobra [cnota] lepřza przyrodzona/ Bo więć tá kramna bywa fáłřzem przeřádzona. *RejWiz* 77v, 31v, 81, 97; [Bog] w ważeniu fáłřfu zákázuie *Leop Deut* 25 arg; A zábiegáiąc nápotym fáłřzom/ tedy nákázáć liřty z kłiąg niech lię Piřárze podpifuiá źiemłřcy *UstPraw* H2v, C3v [2 r.], F3v, H2v; *BielKron* 26, 341v, 388; *Insistoria actio*, Práwo przeciřwko krámarzowi o nieyáki fáłřz álbo niepewnořć hándlu. *Mącz* 171c, 138c, 311a, 414b; *GórńDworz* G2, O3v; *RejPos* 280; Greckie křięgi fáłřz Markionow wfobie máią. *BudNT przedm* c4 marg, *przedm* b6v, c [2 r.], c2, c2v, c4v (16); *Plato* w fwoich Práwách rořkázuie/ żeby ták Przedawcá iáko y Kupiec/ dźieřięć dni po przedániu ábo kupieniu rzeczy w Mieřcie zmieřzkał/ ięfliby řię iáki fáłřz pokazał/ ábo w rzeczy przedáney/ ábo w pieniádzách/ áby nágródźił řzkodę ten ktory iey ięft przyczyná. *ModrzBaz* 34; *KochPieř* 12; *BielRozm* 16; *GórńRozm* D, F2; *KochWr* 32; *AEruscare* – Pieniedzij przez fáłřz nabicz. *Calep* 36a; Piątná ná máłřnych řtátkách káźda Dworká ma mieć/ dla fáłřzu y nieochędoźnořci mleczná *GostGosp* 74, 118, 126; *Phil* P4 [2 r.]; *GrabowSet* V3, Y2; *WujNT* 43; ięfliby kto álbo węźłzé řukno álbo krotřzé nád zwyczay řmiał przedáwáć/ tákowy niech będźie karan winá fáłřzu *SarnStat* 281 [idem 945] 327 [5 r.] 407, 408, 766 [3 r.], (17); Bo iego [Cygana] przedřięwzięćie wřzytko ná kradzieży/ Ná fáłřzu/ ná řzálbierřtwie/ ná řługách należy. *KlonWor* 8, **1, 1, 67.

Zwroty: »fáłřzem robić (a. narabiać)« (2): káźdy/ by teź był náigorřzy/ tedy řie zá dobrego/ zá řpráwiedliwego/ zá powřcięgliwego chce vdáć/ y ma s tego rořkořřz gdy ták o nim ludzie rozumieią: gdzie tym fáłřzem niktby nie nárabiał/ kiedyby w cnotach/ ták iáko y w inych rzemieřłách wyuczenie było *GórńDworz* Ee8v; *CzahTr* K.

»fáłřz (u)czynić« (2): W kupowániu y przedawániu ktorychkolwiek rzeczy/ ięfliby kto vmyřlnie iáki fáłřz vczynił [si quid vitii de industria altero contrahentium comisum sit]/ niech tego Urząd nieprzepuřzcza. *ModrzBaz* 34; *ArtKanc* M4.

Wyrażenia: »fáłřz jawny« (1): Aby [...] kradzieży, y fáłřze iáwnné pohámowáne vřzędnie były. *SarnStat* 494.

»fáłřz żywy« (1): Boby rad káźdy tákí w řzálřwiá pokrzywy/ A miedź w złoto obroćił choć będzye fáłřz żywy. *RejWiz* 2.

Szeregi: »błąd ani (i) fáłřz« (2): wřzákźe nie máłř w niey [w Biblijej Łacińskej] błędu áni fáłřzu řadnego vmyřlnie wřřaconego (iákich pełno w Bibliách kácerřkich) *WujNT przedm* 5, *przedm* 9.

»brak a fáłřz« (1): *Venditiones simplariae*, Przedanie yednořtáyne/ to yeřt gdy przekupieř kupniowi nie yeřt dáley powinien/ yedno to co nád zwyřřz (tuź która rzecz řtoyi) wziął/ wroćyć/ gdy řie yáki brak á fáłřz ná kupi okaże. *Mącz* 394b.

»omyłka i (abo i, ale i, ani) fáłřz« [szyk 11 : 1] (12): Napierwey to pokaźemy/ ze w Nowem teřtámenćie [...] ięft wiele nie iedno omyłęk/ ále co gorřřzego y fáłřzu. *BudNT przedm* bv, *przedm* bv

[3 r.], b2v, b3v [3 r.], b4, c; Co on przeto czyni/ áby te omyłki y fałsze rzkomo poprawuiąc/ słowo Páńłkie y testáment Páńłki tym beśpieczniey płowal y fałżował. *WujNT przedm 4, przedm 4.*

»fałsz, a (i) oszukanie« (2): Miłtrze między łobą obierać/ kthorzyby mieli moc [...] doględąc: Aby fałż á ofzukanie w niwczem nie było: Aby między wżytkimi łprawiedliwa robotá/ y pobożne przedawanie było. *GroicPorz f4; SarnStat 761.*

»podmiot abo fałsz« (1): Ktorych słow/ ták włáwnie nápiłánych/ nigdziey v Moyżelzá nie naydziełz: A więcze iuż to podmiot/ ábo fałż? Boże tego vchoway. *CzechRozm 126.*

»fałsz, (a) zwody (a. zwiedzenie)« [szyk 4 : 2] (6): Tu łie iuż przypátruemy pilno/ iáko Duch łwięty groźi nędznemu łwiátu/ fałżem á márnym zwiedzeniem zwiedzionemu od tey łrogiey łzáránczey *RejAp 81v, BB2v, 92, 142, 150, 156v.*

W przem (1) : GAlenus Krol gdy ieden żonę mu ofzukał/ [...] Kazał gi owáłáżyć [...] A iż łie śmiał ná łwiecie fałżywie obchodzić/ Otoż też iuż do śmierci muśi s fałżem chodzić. *RejZwierz 16v.*

Przem: Fałszywa moneta (1) : nie dwa/ nie łżeść grołzy fałżywych w grzywnie iedney łię naydzie [...] ále będzie fałżu w workách/ w Skrzyniach wżyłtkiey Korony. *GórnRozm C4v.*

3. Fałszywość, nieprawość; fallacia JanStat (57) : *BierEz R; LubPs ee3v*; A ták więc przychadzaiá ku oney zacności/ W ktorey fałżu nie bywa áni omyłności. Iedno łzczyra łłáchetność á oná cna cnotá *RejWiz 7, 63*; Bo to iest wielki fałż mienić łie y ozywáć Krześciáńinem / á vczynkow Krześciáńłkich nie náłładowáć. *RejPos 189v; BielSat M4; KuczbKat 291*; A gdzie złość łádzi tám nie ieden zbłádzi/ Bo tám niecnotá s fałżem wżytko rządzí. *RejZwierc 212; PaprPan D4, O2; SkarJedn 112*; iáko łam przyłtoyność/ y cnotę miłuielz Ták nie włtydu/ y fałżu w drugich nie lubuielz. *KochDryas A2v; KochPs 95, 182, 186; SkarŻyw 601; NiemObr 165; KochFr 64; BielSjem 34*; ábowiem iest pełen świat fałżu złościwego/ trudno dźiś ná nim náleść człowieká łwiętego. *ArtKanc Q2v, N18*; Mierzi cię fałż moy Pánie mężá tákowego/ Ktory w łłuzłbie vkrzywłdza naiemniká łwego. *CzahTr C3.*

W połączeniach szeregowych (11): Fałsze, zdrady, przewrotności, Przykryctwo, *BierRozm 3*; Kędy nic inego nie máłz iedno obłudność/ fałż/ zdráda/ obmowíłká/ pochlełbtwá/ łzyderłtwá/ co dźiś wżytko dworłthwem przezywaiá. *LubPs X2v*; Gdyż nie łlychác rołterku/ nie łlychác ni zwády/ Fálżow/ żadnych chyłtrości/ podłłtepkow/ ni zdrády. Iedno iáko rodzeni/ ták łobie mielzkiá *RejWiz 43, 137v*; O márnny łwiecie/ [...] iákie łobredzyelłtwá tákíemu vczynić moželz/ ktory náłłáduie ciebie/ [...] nic inłzego iedno fałż/ zdráda/ pychá/ náđetość/ wzgárdzenie/ niebełpieczeńłtwá/ á nákoniec ná włzem obrázenie/ y łławy/ y zdrowia/ y żywotá wiecznego. *RejPos 173v; RejZwierc 192; KochPs 107*; te korzenie tey to Luthersłkiey áłbo kácerłłkiey wiáry/ mogá ich fałż/ zdráde /iad / bluźnierłtwá/ báłwochwáłłtwá/ iáłnie pokázáć *ReszPrz 54; GórnTroas 52; SarnStat 1093; GosłCast 11.*

Zwroty: »fałszem narabiać« (1): Nieprzyiacielem cię máiá/ Ktorzy fałżem nárábiá *[Odisti omnes qui operantur iniquitatem Ps 5/7] KochPs 7.*

»fałszem zwieść« (1): ná oney Bełłtiey o łiedmi głowach powłtáłá niewiáłtá [...] fałżem łwym zwíodłá y opoiłá s kubká łwego krole y kłiążetá łwiátá tego *RejAp BB4v.*

Szeregi: »fałsz, (i) chytrość« [szyk 2 : 1] (3) : Nie maż wiary ni kárności/ Pełenes fałszu chytrości *BielKom* D8v; *RejWiz* 193v; Iáko krolestwo Szátánkie [...] iż kłamstwem y zdrądą z zazdrości pochodzących powtáło/ przeto też zdrądą/ fałszem y chytrością musi być bronione. *CzechRozm* 255.

»fałsz z nieprawdą« (1): Rádá fie penuria w tym gniaźdzye zálągnie. S tego zálię nafienia fałsz z nieprawdą roście *RejWiz* 188v.

»fałsz a obłudność« (1): miáło to pobłazniło wżytek fwiát/ y wżytki krole y kfiążetá iego/ á nápoilo ie onych fałszow swoich á obłudności swoich *RejAp* 148v.

»fałsz, (a, ani, i) zdrada (i oszukanie)« [szyk 9 : 4] (13): Iż ząwždy zá fałsz zá zdrądę pomstá być musi *LubPs* P2 marg; A z onym towarzysztwem roskośnym buiáiąc [*w niebie*]/ Zadney zdrády ni fałszu ni troski nie znáiąc. *RejWiz* 116, 31v, 106v, 193v; *KochZuz* A4; *RejAp* 171; *CzechRozm* 255; Ich śchadzki/ ich rádá Fálz tylko/ á zdrádá. *KochPs* 91, 102; *GrabowSet* M4v; zdrády y fałze y ofzukánia/ wywody Philozophkie/ y śmyśłow á rozumu ludzkiego śprawy/ tym oni robią. *SkarKaz* 242a; *KlonWor* **2v.

Personifikacje (6) : Bo prawdá gdzye swe śkrzydłá by Orzeł rostoczy/ Iuż fałsz ponuro chodzi iuż łeb w zyemię tłoczy. *RejWiz* 2, 31v, 85v; A fałsz/ á nieprawdá ząwždy ponure á niłko nád ziemiá iáko pułtołká włoczyć fie musi/ tylko motyle á chrząłczce łápáiąc. *RejZwierc* 51; IVż przywiódł czas dwu koniu/ woła by wsiádáli [...] Prawdá powinna Bogu ná biálego rádzi: Fałz wronégo záléca/ co w piekło prowadzi. *KochMRot* B4v; Fałz/ zdrádzie ná świát oddał iáwné przywileie. *GosłCast* 71.

Synonimy: 1. błąd, kłamanie, kłamstwo, leż, łyczka, nieprawda; 2. oszukanie; 3. chytrość, obłuda, obłudność, przewrotność, zdrada.

Cf **FALESZNOŚĆ**, [**FALSZOMOWCA**], **FALSZYWOŚĆ**